

NATIONAL GEOGRAPHIC БЪЛГАРИЯ

ИМАТ ЛИ ГРАНИЦА РЕКОРДИТЕ?

Как науката и технологиите
помагат на атлетите
да преоделяват невъзможното

WWW.NATIONALGEOGRAPHIC.BG

ЖИВОТ ИЗВЪН ЗЕМЯТА?
ПРИЛЕПИ НА СМЪРТТА
ИРЛАНДСКИ ПОГРАНИЧНИ РАЙОНИ

СЪДЪРЖАНИЕ

На корицата:

Плувкията Кейти Ледецьки е известна с упорството си, но използва и науката за спорта, за да стане една от най-добрите световни плувкини свободен стил.

СНИМКА: ДЖОН ХЮЪТ

СТАТИИ

Погводни градини

В Националния парк Бодокена в бразилския щат Мато Гросо реките са истинска благодат за учените и туристите.

ТЕКСТ И СНИМКИ:
ЛУСИАНО КАНДИСАНИ
..... стр. 8

По-бързо. По-високо.

Технологиите и науката помагат на атлетите да разбият рекорди.

ТЕКСТ: КРИСТИН БРЕНАН
..... стр. 34

Живот извън Земята?

Космическият апарат „Касини-Хюйгенс“ е събрал интригуващи данни.

ТЕКСТ: ЕВА ВАН ДЕН БЕРГ
..... стр. 58

Проблемна граница

В пограничния район между Северна Ирландия и Република Ирландия решението за Брекзит породи вълна от емоции.

ТЕКСТ: ВИКТОРИЯ ПОУП
СНИМКИ: ШЕЙМС МЪРФИ
..... стр. 72

Хищници в нощта

Древен храм на маите в Мексико осветлява загадките около редки месоядни прилепи. В маянските легенди тези бозайници, известни с общото название лъжевампири, били описвани като прилепи на смъртта.

ТЕКСТ: ВИРДЖИНИЯ МОРЕА
СНИМКИ: АНАНД ВАРМА
..... стр. 86

ФУТБОЛ БЕЗ ГРАНИЦИ

ШАМПИОНАТЪТ ЗА СВЕТОВНАТА КУПА на ФИФА през 2018 В Русия включва 32 футболни отбора от цял свят. Но само защото даден отбор представлява определена държава, не означава, че всичките му играчи са родени там. Семейната история и двойното гражданство са фактори, които играчите вземат предвид, когато избират коя държава да представляват – по време на квалификациите за Мондиала 25 от 32-та отбора включваха поне по един роден в чужбина играч.

ТЕКСТ: **РАЙЛИ Д. ЧАМПИН**

Общо 97 родени в чужбина играчи се състезаваха за 32-те държави (показани тук), които се класираха за Световната купа през 2018 г.

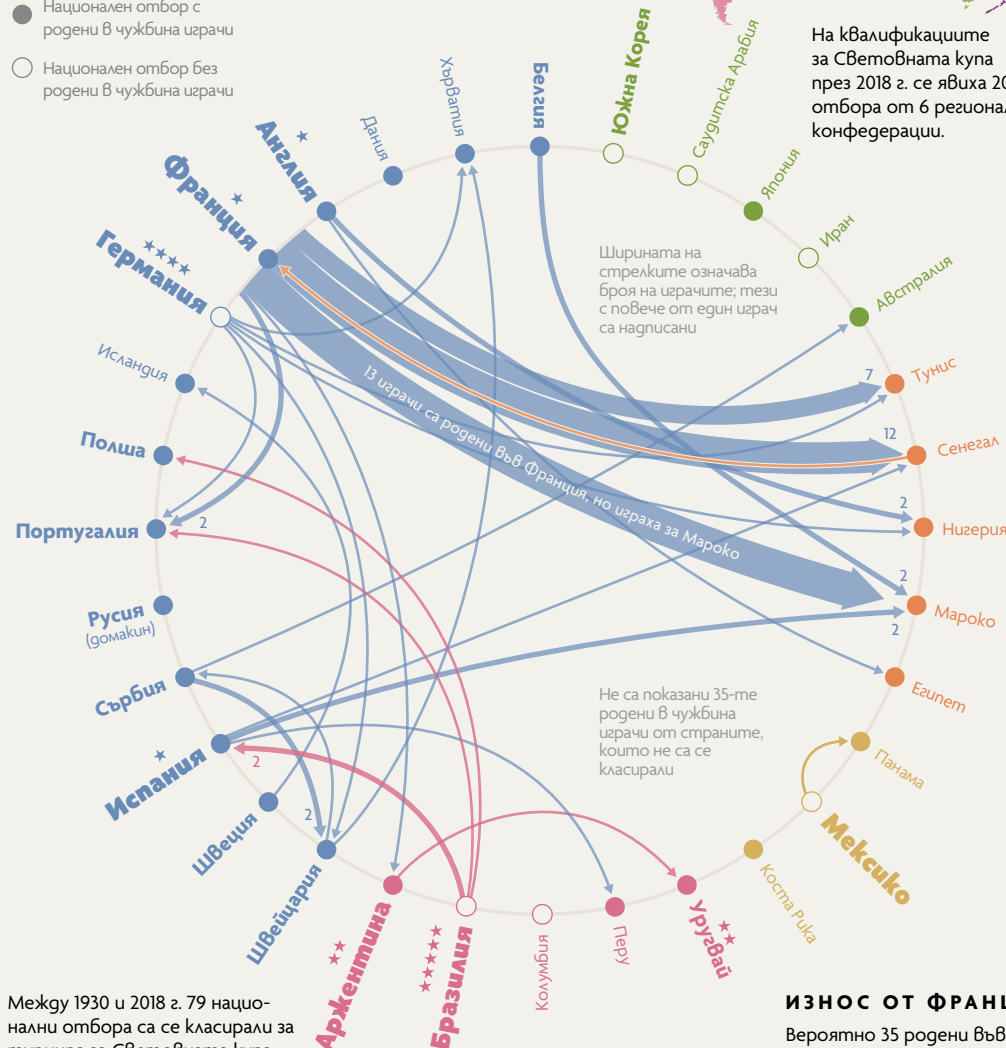
↓ Връзката на родените в чужбина играчи от родното им място към отбора им за Мондиала

● Национален отбор с родени в чужбина играчи

○ Национален отбор без родени в чужбина играчи

На квалификациите за Световната купа през 2018 г. се явиха 209 отбора от 6 регионални конфедерации.

Между 1930 и 2018 г. 79 национални отбора са се класирали за турнира за Световната купа. Само 8 са били шампиони.

★	Спечелени световни купи
Държава	15 или повече участия
Държава	7-14 участия
Държава	6 или по-малко участия

ИЗНОС ОТ ФРАНЦИЯ

Вероятно 35 родени във Франция играчи ще се състезават за други страни като Сенегал, Тунис и Мароко – наследство от френския колониализъм в Африка и вълните от имигранти.

ПО-БЪРЗО ПО-УМНО ПО-СИЛНО

Технологиите и науката помагат на атлетите да разбиват рекорди. Колко още можем да разширим границите на човешките възможности?

ТЕКСТ: КРИСТИН БРЕНАН
СНИМКИ: МАРК ТИЙСЪН,
ДЕЙВИД БЪРНЕТ, НИКОЛ СОБЕКИ

Олимпийската надежда Майкъл Андрю тренира със своя баща и треньор Питър в басейн у дома в Лорънс, Канзас. Той плува на кратки, бързи отсечки според програма, която оспорва традиционните тренировъчни методи.

МАРК ТИЙСЪН

НАЙ-ВЕЛИКОТО СЪСТЕЗАНИЕ НА ВСИЧКИ ВРЕМЕНА БИ БИЛО: ЮСЕИН БОЛТ СРЕЩУ ДЖЕСИ ОУЕНС.

Болт е в своя коридор на XXI в. – гладка, еластична гумена повърхност с дължина 100 м, проектирана бързо да връща енергията обратно към краката му, докато тича по нея.

Ето го и Оуенс в неговия коридор отпреди Втората световна война – неравно трасе от сгурия – мека повърхност, която всъщност отнема енергия от краката му, докато бяга.

Болт, легендарният ямайски спринтьор, който има осем олимпийски златни медала и вече почти десетилетие държи рекорда за спринт на 100 и 200 м за мъже, носи леки обувки, създадени специално за бягане върху високотехнологични повърхности. През целия си състезателен живот той е получавал най-добрите тренировки, които светът някога е виждал. Пътува със самолет по състезания и има собствен готвач, който му приготвя питателна храна без мазнини. Болт също така беше в пикова форма в разгара на стероидната ера в спорта. Никога не е давал положителен резултат, но подозренията съпътстват много топ олимпийски атлети от онова време. На Болт му се наложи да се откаже от златен медал, който спечели в щафета на Олимпиадата през 2008 г., след като състезател от отбора му даде положителен резултат.

Оуенс, който спечелил бягането на 100 м с време от 10,3 сек на Олимпиадата през 1936 г. –

ВДЯСНО

Лека обувка като тези, които Юсеин Болт носеше, когато постави световния рекорд на 100 м спринт през 2009 г., е показана на парче „Монотрак“, подобно на пистата, на която той бяга през въпросния ден в Берлин. Повърхността ѝ връща енергията обратно към безачите.

МАРК ТИЙСЪН

ДОЛУ

Джеси Оуенс спечели състезанието на 100 м на Олимпиадата през 1936 г. за 10,3 секунди. Юсеин Болт, показан през 2016 г., държи рекорда от 9,58 секунди. С по-добра писта и леки обувки, Оуенс би бил значително по-близо до времето на Болт.

УЛСТЕН БИЛТ ЧРЕЗ GETTY IMAGES (ОУЕНС); КАЙ ФАФЕНБАХ, REUTERS

един от четирите златни медала, които спечелил в Берлин, – носи кожени обувки за бягане. Болт може да стартира бързо от съвременни блокчета, но Оуенс трябва да си изкопае собствени „стартови блокчета“ в сгурията с градинска лопатка.

Оуенс израснал в сегрегирана Америка с малко от привилегиите на съвременните атлети. За да стигне до Берлин, той и още няколко американски спортисти прекарвали няколко дни, прекосявайки Атлантика с океански лайнер.

Болт, който пробяга 100 м за рекордните 9,58 сек през 2009 г. и се пенсионира миналата година, все още е признат повсеместно за най-бързия мъж в света. Но колко всъщност по-бърз е той от елитните спринтьори от предишните поколения като Оуенс например?

Оставяйки настрана въпросите около подобряващите представянето лекарства, колко далеч сме стигнали в непрестанния си стремеж за „по-бързо, по-високо, по-далече“? И какво научаваме за това

как технологиите и новите тренировъчни методи могат да ни помогнат да разширим границите на човешките възможности?

Демонстрация, проведена от спортния журналист Дейвид Ъпстайн, показва, че ако Оуенс е бягал на същата повърхност като Болт, най-доброто време на Оуенс на 100 м (10,2 сек), постигнато малко преди Олимпиадата през 1936 г., е щяло да бъде на една крачка разстояние от представянето на Болт на 100 м (9,77 сек) на световния шампионат през 2013 г.

През осемте десетилетия след историческите победи на Оуенс, подобренията в тренировките, тестовите, техниката, облеклото и оборудването са помогнали на спортистите да станат по-добри, по-бързи, по-силни и по-прецизни. Но изследователите вярват, че все още не сме достигнали границите на човешките възможности.

Питър Уейънд, който ръководи Лабораторията по двигателни постижения в Южния методистки университет в Далас, Тексас, и е един от водещите експерти в света по биомеханика на спринта, казва, че не изключва възможността за значително подобряване на резултатите в спринта на 100 и 200 м и маратоните. Лабораторията му използва високоскоростен видеоанализ, за да изследва техниката на спринтьорите, търсейки начини да ги направи по-ефективни – и по-бързи. Уейънд е част от екип, воден от британския учен в областта на спорта Янис Пициладис,

По-бързи писти

Първите полиуретанови писти били въведени на Олимпиадата през 1968 г. Те са по-еластични и връщат енергията към бегача; пистите от сгурия абсорбирали енергията.

По-добри хронометри

Ранните хронометри измервали с точност само до една пета от секундата. Едва през 1977 г. напълно дигиталното измерване на времето – в стотни от секундата – станало задължително.

От 1968 до 1977 г. се пазели различни данни за ръчно и електронно измерено време, тъй като технологията се подобрявала.

10,49

Флорънс Грифит-Джойнър, САЩ,
16 юли 1988 г.

Непобедимата Фло Джо

Трите най-добри времена за жени се държат от Флорънс Грифит-Джойнър. Тя никога не е давала положителен тест за стероиди, но рекордът ѝ от 1988 г. – който все още не е счупен – показва как страхотното представяне може да породи съмнения.

Мълнията удря 3 пъти

Юсеин Болт счупи световния рекорд за мъже два пъти през 2008 и отново през 2009 г., намалявайки времето с 0,14 секунди, повече от който и да било друг мъж в съвременната епоха.

Най-добрите времена след Грифит-Джойнър:

10,64

Кармелита Джетър
20 септември 2009 г.

9,72

9,69

9,58

Юсеин Болт, Ямайка
16 август 2009 г.

Параолимпийската скиорка със зрително увреждане Данел Умстед, на 46 години, тества аеродинамиката си във вятърен тунел, за да научи по-добри техники за спускане след водача си (не е показан тук), който кара пред нея. Параолимпийските скиори могат да достигнат скорост от 110 км/ч.

МАРК ТИЙСЪН

ПРЕДХОДНА СНИМКА

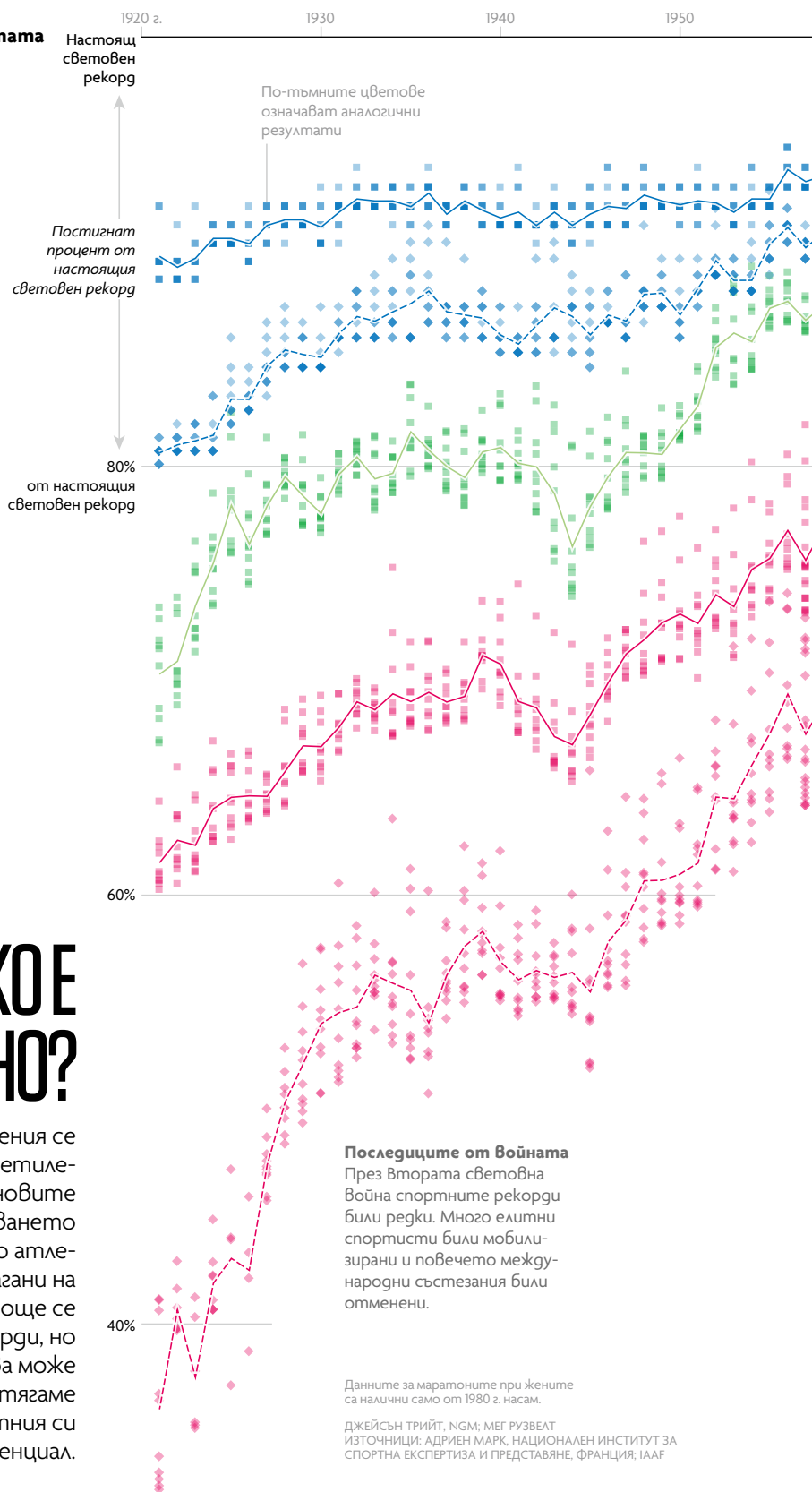
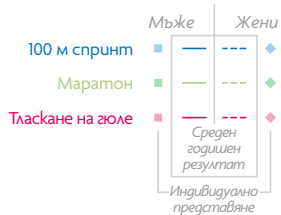
Биомеханиката на параолимпийския спринтьор Джарид Уолас се анализира в Лабораторията по двигателни постижения в Южния методистки университет в Далас, Тексас. „Имаше много неща, които правех погрешно“ – казва Уолас, на 28 години. Четирикратният световен рекордьор, чийто десен крак трябвало да бъде ампутирен от коляното надолу поради мускулно увреждане, използва лабораторния анализ на крачките си, за да тича още по-бързо.

РОБЪРТ КЛАРК

10-те най-добри резултата в света по години 1921–2016 г.

КОЛКО Е ДОСТАТЪЧНО?

Спортните постижения се подобряват от десетилетия отчасти поради новите технологии и използването на стероиди. Откакто атлетите биват подлагани на повече проверки, все още се чупят световни рекорди, но с по-малки стъпки. Това може би означава, че разтягаме границите на спортния си потенциал.

плуване свободен стил. Докато привършвала серия от дължини по време на тренировка, тя внезапно вдигала темпото накрая, в последните петнайсетина метра, увеличавайки яростно силата си, казва Гемъл.

„Насред обикновената, рутинна тренировка тя правеше това два-три пъти седмично в продължение на 15 до 30 минути, завършвайки всяка тренировка по този начин.“

Да превъртим напред до старта на 200 м свободен стил в Рио. Тъй като това щяло да бъде най-късото ѝ индивидуално състезание, щяло да е и най-оспорваното. Няма да може да остави другите плувкини толкова решително зад себе си в такова кратко състезание – само четири дължини на басейна. Знаела, че финалът ще е най-важен. Както се очаквало, докато плувкините се приближавали към края на финалите на 200 м, главната съперница на Ледецки – Сара Състром от Швеция, я настигнала бързо и се изравнила с Ледецки 15 м преди финала. Изглеждаше така, сякаш Състром е набрала инерция и ще победи.

Но Ледецки няма да загуби. Защо? Заради всичките тези тренировки за края на състезанието. „Когато Сара се изравни с нея, си помислих: Виждал съм Кейти да завършва това състезание над хиляда пъти. Тя първа ще докосне стената с ръка.“

Така и станало. „Нищо чудно, че успя да направи това под огромното напрежение в Рио – казва Гемъл. – Знаеше точно какво прави на практика, отново и отново.“

Цялостното представяне на Ледецки в Рио беше достойно да влезе в историята. Но тя и Гемъл предвидили това три години по-рано, след като тя счупила световния рекорд в плуването на 800 м свободен стил. Размишлявали колко по-бързо искала да плува в състезанията на 800 и 400 м свободен стил през 2016 г. и Ледецки записала целите си на една дъска за плуване, която използвала при тренировките си и разнасяла със себе си по целия свят. Новият ѝ световен рекорд на 800 м свободен стил бил 8:13.86 мин. Целта на Ледецки била 8:05. Изглеждаше като лудост – да подобри собствения си световен рекорд е едно, но да го направи с почти 9 секунди?

През следващите три години Ледецки продължавала да намалява времето на световния си рекорд на 800 м свободен стил. До

началото на 2016 г. го намалила до 8:06.68. В Рио просто отвяла всички и поставила нов световен рекорд: 8:04.79.

Това накарало Гемъл да се зачуди: „Ами ако си беше определила време от точно осем минути? Не знаем къде е границата. Поставихме цели, които бяха нещо нечувано три години преди Рио. Щом Кейти ги постигна, нямаше как да не се питам: защо не определихме по-кратко време?“

ЛЕДЕЦКИ И ДРУГИ топ спортисти днес имат предимствата на съвременното по отношение на спортовете си. Ако видите снимка на плувеца Марк Шпиц от Олимпиадата през 1972 г., ще забележите разликата: няма очила, няма плувна шапка, няма модерен водоотблъскващ бански костюм. Има дори мустак. Тогава басейните нямали подобрена канализационна система и намаляващи вълните вължета между коридорите, които днес присъстват в състезателните басейни, за да абсорбират вълните, вдигани от другите плувци. Всичко това забавяло Шпиц, но в онези времена не сме го знаели. Но през 1972 г. той въпреки всичко спечелил 7 златни медала.

Здравната наука е изиграла голяма роля в живота на поколения плувци оттогава насам. Гемъл разказва история за лека контузия на глезена, която Ледецки претърпяла, докато тренирала в Олимпийския тренировъчен център на САЩ през късната пролет на 2016 г., само няколко месеца преди Рио.

„В рамките на два часа имахме мненията на двама лекари, бяхме направили ултразвуково изследване, имахме физиотерапевт, силов и кондиционен треньор, треньор по плуване – аз – и още трима души, които вече бяха прегледали данните, бяха се консултирали помежду си и бяха съставили план.“

Кейти Ледецки, спечелила 4 златни и 1 сребърен медал от Олимпиадата през 2016 г., разполага с най-новите научни и технологични ресурси. Американската плувкиня на дълги разстояния проучва изследвания на

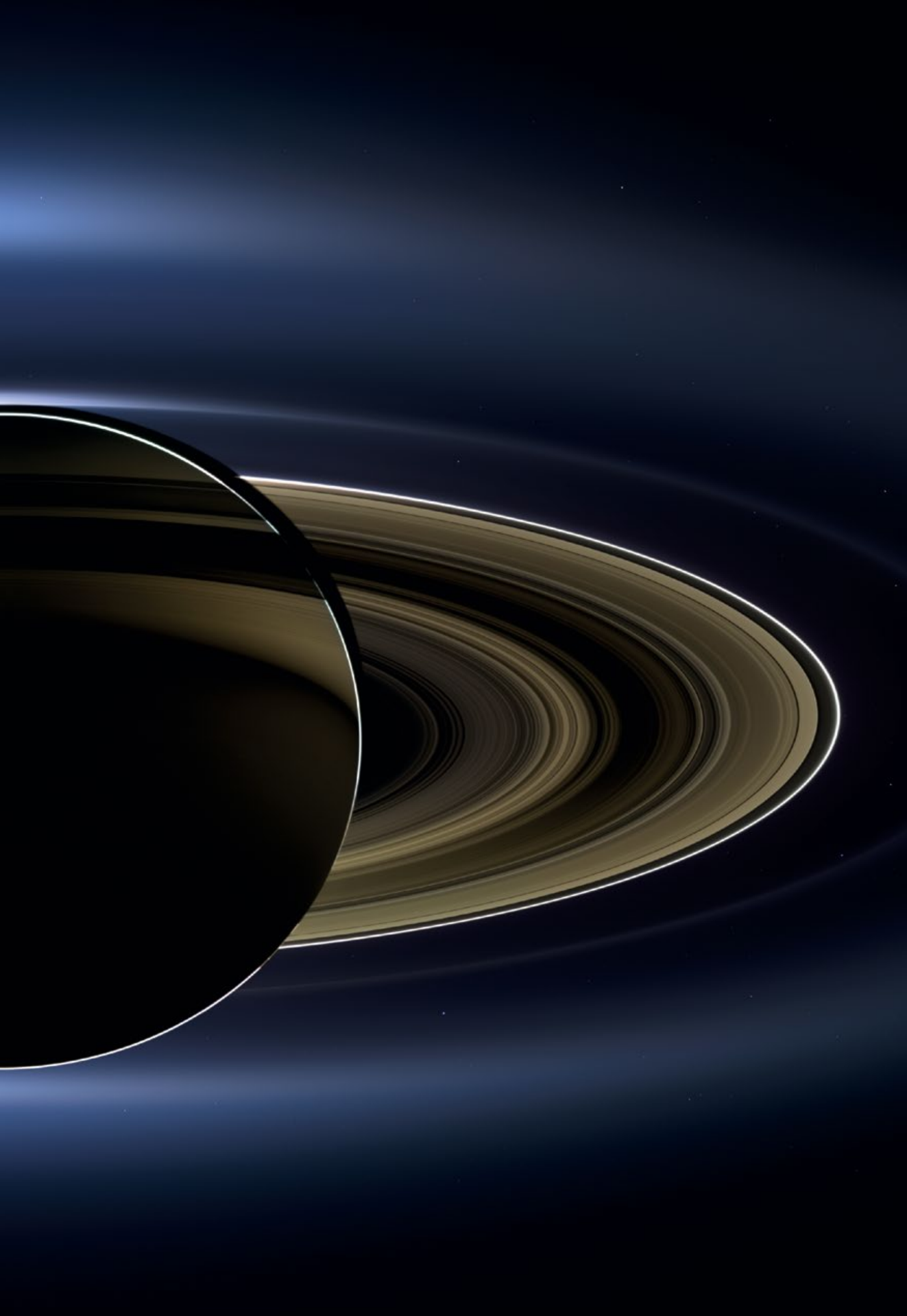
храненето си и кръвната си картина, видеозаписи на техниката си. В крайна сметка успехът ѝ се отгава на упорството, усърдието и почти перфектното загребване. ДЖОН ХЮБТ

ЖИВОТ ИЗВЪН ЗЕМЯТА?

КОСМИЧЕСКИЯТ АПАРАТ „КАСИНИ-ХЮГЕНС“
Е СЪБРАЛ ИНТРИГУВАЩИ ДАННИ ОТНОСНО
ВЪЗМОЖНОСТТА ДА ИМА ИЗВЪНЗЕМЕН
ЖИВОТ НА САТУРН

ТЕКСТ: ЕВА ВАН ДЕН БЕРГ

СЛЕД КАТО НАПРАВИ невиджани досега снимки на Слънчевата система и предостави нови данни относно възможността да има живот на някои от спътниците на Сатурн, мисията „Касини-Хюйгенс“ се смята за пълен успех. Тя стана възможна благодарение на сътрудничеството на Националното управление по въздухоплаване и изследване на космическото пространство на САЩ (НАСА), Европейската космическа агенция (ЕКА) и Италианската космическа агенция (ИКА). Мисията събра огромно количество данни. Те доведоха до важни открития, които потвърдиха нещо, което учените предусещаха: задават се обрати, които ще променят нашите представи за Космоса.

Историята на „Касини“ започнала преди повече от 30 години с обмен на идеи между двама учени, твърдо вярващи в международното сътрудничество. Единият бил китайският астроном Уин-Хуен Ип, по онова време изследовател от Института по аерономия „Макс Планк“ в Германия, който планирал да изстреля апарат на орбита около Сатурн. Другият бил френският учен Даниел Готие, който вече бил представил пред космическата агенция на своята страна предложение за сонда, проектирана да проникне в атмосферата на Титан, един от спътниците на Сатурн.

Ип излязъл с идеята да нарекат мисията на Джовани Касини – италиански астроном, математик, инженер и директор на Парижката обсерватория от 1671 г. до смъртта си през 1712 г. Касини открил четири от луните на Сатурн – Япет, Диона, Рея и Тетида – и описал разделението на пръстените му.

Мисията по разработването на космическия апарат „Касини“ и сондата „Хюйгенс“ (наречена на холандския астроном Кристиан Хюйгенс) щяла да бъде екипно усилие. ЕКА се заела с конструирането на сондата, НАСА построила орбиталния модул, а от ИКА създали огромната му антена. Въпреки механични

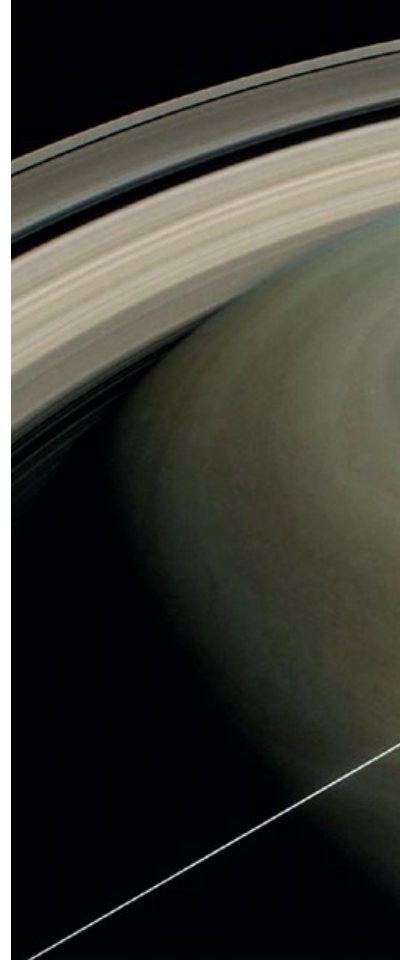
Космическият апарат „Касини“ минава покрай северното полукълбо на Сатурн, който е 764 пъти по-голям от Земята.

ИЛЮСТРАЦИЯ: НАСА/JPL-CALTECH

дефекти в последния момент и атмосферни условия, които наложили отлагане, на 15 октомври 1997 г. ракета „Титан“ излетяла от Кейп Канаверал във Флорида. Пътуването до планетата отнело 7 години, към които се прибавили още 13 години космически изследвания.

С височина 6,7 м, малко над 4 м ширина и тегло 5712 кг „Касини“ бил един от най-тежките космически апарати, изстрелвани някога в Космоса. За да стигне чак до Сатурн с минимално количество гориво, апаратът трябвало да се възползва от гравитацията на други планети. Летателният план изисквал въпросните планети да бъдат подредени по точно определен начин. Космическият апарат прелетял два пъти покрай Венера, веднъж покрай Земята и веднъж покрай Юпитер (в тази последователност), за да набере необходимата скорост за достигане на орбита около Сатурн на 30 юни 2004 г.

Почти шест месеца по-късно сондата „Хюйгенс“ – широка ок. 2,7 м и с маса 318 кг, се отделила от „Касини“ и се спуснала на Титан, където се приземила на 14 януари 2005 г. „Хюйгенс“

Илюстрация показва сондата „Хюйгенс“ на Титан – спътник на Сатурн, където съществуват необходимите за живота органични вещества. Сондата предава образи от околностите в продължение на повече от час, преди да изразходва запаса си от енергия.

ИЛЮСТРАЦИЯ: МАРК ГАРЛИК/
SCIENCE PHOTO LIBRARY

ТЕКСТ: ВИКТОРИЯ ПОУП
СНИМКИ: ШЕЙМЪС МЪРФИ

Проблемна

Несигурността около излизането на
Великобритания от Европейския съюз
е отворила рани от смутното минало

Днешното спокойствие в пограничните райони между Северна Ирландия и Република Ирландия контрастира с някогашния яростен конфликт в тази 500-километрова територия. След Брекзит от цяла Великобритания единствено Северна Ирландия ще има сухопътна граница с друга страна от ЕС.

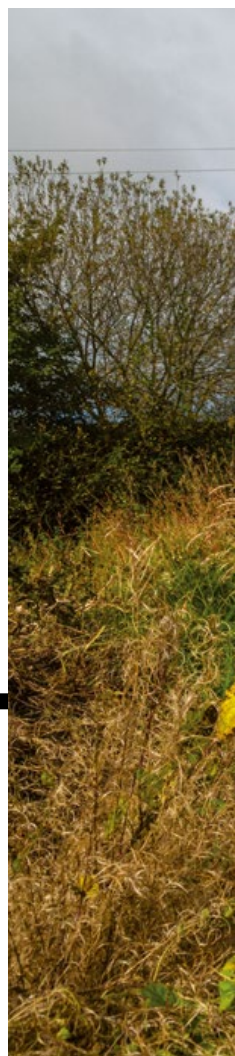
граница

Отвъд бараката с подредени коси и юзди и току преди пейзажът да се разтвори в яркозелена шир, минава поток, който бавно се точи покрай имота на Мики Флин. Той маркира – по думите на Флин – „съвсем мъничко“ граница, по която, както и по останалите около 500 км между Северна Ирландия и Република Ирландия, няма никакви прегради и проверки. Покрай портата на Флин колите дават газ нагоре по баира, напусайки с. Форкхил сред облак прах, и се отправят на юг през границата. Хората от пограничните райони носят в джобовете си две различни валути и ежедневно ходят на работа, на танци в клубовете или да посетят гробовете на близките си; накратко, живеят живота си от двете страни на границата.

Тази нормалност с право се цени в страна, където дълго време властвало насилието. През тъмните дни на т.нар. Размирици Северна Ирландия се гърчела в партизанска война на засади, отвличания, вендети и бомбени атентати. От едната страна била Ирландската републиканска армия (ИРА), бореща се за обединена Ирландия и край на британското управление, а от другата – Британската армия и нейните съюзници от силите за сигурност, натоварени с опазването на реда, както и въоръжени лоялистки групировки, воюващи срещу ИРА. Преминаването на границата било равнозначно на шпалир от войници и митничари, претърсване до голо и дълги опашки.

Флин, 72-годишен пенсиониран шпакловчик, си спомня как семейството му било

Стопанството на Мики Флин в Северна Ирландия е на границата с Република Ирландия. Граничната линия следва поток, който на места тече през тръбопровод в имота му. Тук е застанал върху тръбата – на практика на самата граница.

въвлечено против волята си в крамолата. Бомба, заложена от ИРА край дома му, отнесла двама британски войници, а на него му се разминало на косъм. Друг път боец на ИРА без предупреждение нахлул в семейната къща и започнал да стреля по британските военни от площадката на втория етаж. Братът на Флин, Патси, си бил в леглото, а около него „подскачали“ гилзи от оръжието на боеца от ИРА. Баща му бил в градината и прекопавал картофите, без да обръща внимание на суматохата. По-късно на вратата почукали полицаи, за да говорят с баща му. „Дойдоха двама от по-главните – обяснява по-малкият Флин – и казаха: „Г-н Флин, имаше снайперист, който стреляше по ИРА. Извадили сте късмет, че сте жив.“

По време на Размириците „всички около границата имаха подобни проблеми“

има сухопътна граница между Великобритания и страна от ЕС.

Докато Обединеното кралство и ЕС все още договарят развода си, несигурният изход руши крехката обществена спойка на Северна Ирландия. През 1998 г. Споразумението от Разпети петък сложи край на 30-годишния конфликт, но между католическата и протестантската общност все още има широка пропаст. Макар Белфаст да е оживен модерен град, в него има петнасеитина „стени на мира“, които разделят католически от протестантски квартали с цел да предотвратят религиозни конфликти. Не става дума за грозни останки от миналото – с тях общностите се чувстват по-сигурни. В професионалните среди има социални контакти, но над 90% от училищата в Северна Ирландия са сегрегирани.

Британия обеща границата да остане отворена и търговията на острова да не бъде възпрепятствана, но все още предстои да се уточни как ще се случи това. Северна Ирландия е малка – само шест окръга с обща площ едва 14 000 кв.км – и е извлякла полза от интеграцията с Република Ирландия благодарение на отворената граница. В една нова книга за икономиката на Брекзит ирландският журналист Тери Конъли подробно обяснява как ирландското селско стопанство разчита на млечни продукти от Северна Ирландия, като едва ли има по-добър пример от компанията, която произвежда „Бейлис“. За да го има прочутия ликьор, камиони с мляко, сметана, уиски, бутилки и велпапе пресичат границата около 5000 пъти годишно.

Въпреки уверенията на Лондон фирмите не могат да се отърсят от страха си от сътресения на пазара и загуба на мигрантската работна ръка. Чуждестранните работници, много от които отглеждат семейства в Северна Ирландия, се чудят дали да останат, или да си тръгнат. „Свидетели сме на стопроцентно увеличение на хората, които се стремят към постоянно жителство – казва Бернадет Девлин Макалиски, съосновател на Програма за повече права в Южен Тайрън в гр. Дънганън. В края на 60-те и през 70-те години тя воювала за гражданските права на католиците. Днес борбата е за правата на чуждестранните работници – граждани на Полша, Литва и Източен Тимор

(които пътуват като граждани на ЕС заради статута си на граждани на бивша португалска колония), привлечени от работни места в месопереработвателната индустрия и инженерната сфера. Кандидатстването за постоянно жителство е скъпо и времеемко за семейство от работническата класа и затова Макалиски съветва хората да изчакат: „Съберете си багажа – обяснява им тя, – но не се паникьосвайте, докато не ви кажем да го направите.“

На 12 юли няма да срещнете много католици в идиличното земеделско селце Скарва (357 жители). Тук, в едно имение от 500 ха на 50 км югозападно от Белфаст, се провежда протестантският ритуал на „фалшивата битка“. Всяка година костюмирани участници пресъздават Битката при Бойн от 1690 г., когато протестантският крал Уилям Орански победил сваления католически крал Джеймс II и сложил край на католическата монархия. Прилича на огромен пикник – миналата година се събраха около 100 000 души – и на благотворително

Ученици (горе) играят в гимназията „Свети Патрик“ – католическо училище в Дънганън, окръг Арма. Река Форкхил (долу) тече през окръга. Спокойната днес област била в центъра на конфликта и пресичането на границата към Република Ирландия означавало дълго чакане, докато пътниците преминат през войниците и митническите служители.

мероприятие. За някои участници това е случай да се бият в гърдите с посланието, че господството на протестантите в Ирландия през XVII в., подпечатано с тази решителна победа, ще пребъде.

„Тук се срещат братята от Среден Ълстър“ – казва за събитието Алфред Булър, собственик на имота. Дядото на Булър купил земята с уговорката, че тук ще се провежда съборът на 12 юли. Твърди се, че на това място бил лагерът на протестантските сили и че крал Уилям връзвал коня си за клонестия кестен край „Скарва Хаус“, дома на Булър. При един скорошен разговор Булър ми обясни, че за хора като него – мъже и жени, членове на протестантското братство

Мартин Макалистер постъпил в Ирландската републиканска армия през 70-те години и лежал в затвора по политически причини. По-късно се разочаровал от организацията. Възможността Брекзит да доведе до връщане на граничния контрол е разбунила политическите духове, но той е убеден, че възраждането на радикализма ще бъде грешка.

Хищници в нощта

ДРЕВЕН МАЯНСКИ ХРАМ В МЕКСИКО ОСВЕТЛЯВА
ЗАГАДКИТЕ ОКОЛО РЕДКИ МЕСОЯДНИ ПРИЛЕПИ

ТЕКСТ: ВИРДЖИНИЯ МОРЕЛ СНИМКИ: АНАНД ВАРМА

Ушат лъжевампир размахва криле в лунна нощ. Задачата: да си намери вечеря. Нощта е особено опасно време за гризачите и други дребни животни на полуостров Юкатан в Мексико, тъй като месоядните прилети напускат убежищата си в търсене на плячка.

Висяха от студения каменен таван на дъвен маянски храм и се взираха в нас с очи, които сияеха в златно на червената светлина на челниците.

Зъбатите гладни прилепи имаха дълги, почти прозрачни уши и набръчкани вълчи физиономии с копиевидни носови израстъци на върха на муцуната, които използват за ехолокация.

Тези загадъчни прилепи непосредствено извън Биосферния резерват „Калакмул“ на полуостров Юкатан не се събират с хиляди подобно на други видове – обяснява Родриго Медейин, водещият мексикански специалист по летящи бозайници и професор в Националния автономен университет в Мексико Сити. „Винаги са на подобни малки групи – много се пазят един друг.“

Медейин замахна с мрежата към един от шестте прилепа и го улови. Хвана животното с кожената си ръкавица, така че да можем да огледаме гъстата вълнеста козина на прилепа, която го правеше да изглежда сладък и гушкав, и издадената муцуна с остри зъби, които оставяха точно обратното впечатление. Беше женска и затрака челюсти срещу нас в знак на протест. Медейин внимателно изпъна едно от крилете ѝ и ни посочи палеца на прилепа. Беше въоръжен с голям нокът с формата на сабя и също толкова остър.

„С това си служат, за да сграбчат плячката си“ – каза той. Само по размера на оръжието на човек вече му е ясно, че тези нощни ловци не кълцат комари – преследват гризачи, птици и дори други прилепи.

Месоядните прилепи, известни с общото название лъжевампири – тъй като не пият кръвта на животните като истинските кръвосмучещи прилепи, се срещат навсякъде в тропиците, но са малобройни: по-малко от един процент от всички видове прилепи се хранят с други гръбначни.

Два вида се срещат от Южно Мексико до Боливия и Бразилия, като един е разпространен и по-на юг в части от Парагвай и Аржентина: ушатият лъжевампир (*Chrotopterus auritus* – тези в маянския храм) и американският копиенос лъжевампир (*Vampirum spectrum*), наричан още лъжевампир на Линей. Последният е най-едрият от прилепите в Новия свят и някои имат размах на крилете до метър. Заплахите за местообитанията им в джунглата упражняват натиск

□ Националното географско дружество, организация с нестопанска цел, подпомогна финансово тази статия.

Ушат лъжевампир хвърля сянка върху развалините на храм на археологическия обект Ормигери, докато се прибира в убежището си след лов. Прилепите може би носят храна на членове от групата, които не могат да ловуват, например женски с малки.

в „прилепова къща“ – пещера, пълна с прилепи на смъртта, наричани от маите *камасотс*. Прилепите имали муцуни като остриета. За да избягат, близнаците пропълзели в своите тръби за изстрелване на стрелички и прилепите ги тормозили цяла нощ. На зазоряване един от близнаците казал, че ще провери дали е безопасно да излязат. Подал глава от тръбата – и тя веднага била отрязана от един камасотс.

„Тези прилепи правят същото – каза Медейин. – Издебват плячката си, връхлитат я с полуразтворени криле, сграбчват я с ноктите на палците и я захапват смъртносно за гърба или отгоре за главата. Камасотс не са измислица.“

ПОДОБНО НА ВЪЛЦИТЕ, лъвовете, повечето видове птици и някои китообразни, насекоми и примати – ние включително – ушатите лъжевампири и копиеносите лъжевампири споделят храната, но само с прилепи, с които делят едно убежище. Според учените споделянето на храна е признак на алтруизъм, въпреки че това поведение се среща най-често сред животни, които са близки роднини – и в тези случаи е по-показателно за близка генетична връзка, отколкото за добро сърце. Отстъпването на храна на индивиди, които не са генетични роднини – нещо, присъщо на хората, рядко се среща при други видове. Това е още една

причина Медейин и неговите студенти да искат да изяснят генетичните връзки между ушатите лъжевампири. Знаят, че прилепите носят плячка обратно в убежището си в храма, но още не са сигурни кои споделят и кои получават. Очакват да получат отговори от видеокамерите, разположени в убежището от Ивар Вльот, който прави следдокторска специализация при Медейин с цел да заснеме храненията.

Вльот ми пусна на лаптопа си няколко клипчета със споделяне на храна. „Можеш да видиш ей тук как висят майката с нейното малко – каза той, – а сега се е появил и друг прилеп с мишката.“ Прилепът, най-вероятно един от мъжките, влита и каца близо до нея. Увиснала с главата надолу, тя размахва към него рунтавите си предмишници – точно като малко птиче, което проси храна от родителите си. Като впива зъби в тялото на мишката откъм врата и дъвче енергично, тя я поглъща цялата без опашката, която пада на земята. Прилепът ловец кротко виси до нея и си чисти крилето, като ги ближе. „Това е обичайното поведение – каза Вльот. – Често изглежда, че се връщат сити и доволни, поради което смятаме, че вече са ловували известно време и накрая носят последната си плячка, за да я споделят.“

Учените още не са виждали прилепите да ловуват в дивата природа, но пък имат добра представа за техниката им, тъй като